

Thơ Đặng Dung - tiếng ca bi tráng của một thời

Đặng Dung là con trai Quốc công Đặng Tất, một nhân vật tích cực chiến đấu chống giặc Minh, quê ở Thiên Lộc, nay thuộc Can Lộc, Nghệ Tĩnh. Đặng Dung là người cùng với Nguyễn Cảnh Dị (con trai Nguyễn Cảnh Chân) lập Trần Quý Khoáng (cháu Trần Nghệ Tông) lên làm vua để tổ chức kháng chiến chống quân Minh xâm lược. Đặng Dung được phong làm Đồng bình chương sự, cùng với Nguyễn Súy, Nguyễn Cảnh Dị, Nguyễn Biểu giữ vai trò chủ chốt. Họ là những tướng lĩnh tài ba, dũng mãnh, xả thân cứu nước bất khuất trước quân thù. Cuối năm 1413, Đặng Dung, Nguyễn Súy, Nguyễn Cảnh Dị và Trần Trùng Quang... bị quân Minh bắt; năm 1414 bị giải sang Trung Quốc. Giữa đường, vua Trùng Quang nhảy xuống sông chết. Nguyễn Súy, Đặng Dung cũng tìm cách trầm mình chết theo. Cuộc kháng chiến chống Minh của Trùng Quang kết thúc thất bại, nhưng những tấm gương hy sinh cao cả của Nguyễn Súy, Nguyễn Cảnh Dị, Nguyễn Biểu, Đặng Dung... vẫn sáng ngời sử sách.

Đặng Dung chỉ để lại bài thơ Cảm hoài, nhưng đó là một bài thơ đã và sẽ sống mãi trong lịch sử văn học Việt Nam, vì nó là tiếng ca nói lên khí tiết anh hùng của tác giả và của cả thời đại- thời đại đấu tranh chống giặc Minh xâm lược tàn bạo đầy bi tráng hồi đầu thế kỷ XV, sử cũ gọi là thời Hậu Trần.

Đặng Dung viết bài thơ Cảm hoài vào năm nào không có sách nào chép rõ, song có thể phỏng đoán bài thơ này được làm trong thời kỳ cuộc khởi nghĩa bị quân Minh đàn áp dữ dội, Đặng Dung đã nhìn thấy thế cuộc không còn cứu vãn nổi và ông đã bi phẫn, cảm hoài:

Thế sự du du nại lão hà
Vô cùng thiên địa nhập hàm ca
Thời lai đồ điều thành công dị
Vận khứ anh hùng ẩm hận đa.
Trí chúa hữu hoài phù địa trục
Tây binh vô lộ văn thiên hà.
Quốc thù vị báo đầu tiên bạch
Kỷ độ Long tuyền đới nguyệt ma.

Tạm dịch thơ:

Thế sự vờn trông hỡi tuổi già
Mệnh mang trời đất rượi say ca
Gặp thời đồ tể thành công dễ,
Vận hết anh hùng nuốt hận qua.
Giúp chúa những mong xoay chuyển đất,
Rửa binh không lối kéo ngân hà
Quốc thù chưa báo đầu mau bạc
Mấy bận mài gươm bóng nguyệt tà.

Đặng Dung trước hết là một người anh hùng. Ông viết bài thơ Cảm hoài là để nói lên cái chí, cái hoài bão đánh giặc cứu nước của mình. Cái chí lớn đó dù không thành, song cũng để muôn đời sau kính phục.